

EDUARD TUBIN

KOGUTUD TEOSED

IV seeria

XIX köide

Klaveriteosed

Koostanud ja toimetanud
Vardo Rumessen

SISUKORD

[Sonaat nr. 1 E-duur] ETW 31

1. Sonaat *allegro. Moderato, con espressione*

Sonatiin d-moll ETW 39

1. *Allegro moderato, ma un poco agitato*

2. *Andante sostenuto, quasi largo*

3. *Presto*

Sonaat nr. 2 ETW 44

1. *Rubato e agitato*

2. *Andante. Variatsioonid lapi rahvaviisidele*

3. *Allegro*

LISA

[Sonaat nr. 1 E-duur] ETW 31

2. *Skertso. Presto*

3. *Andante mesto, con passione*

4. *Finale. Allegro fuocososo*

KOMMENTAARID

LÜHENDID

EKHS Eesti Kultuurkapitali Helikunsti Sihtkapital

ETW Eduard Tubin. Helitööde temaatilis-bibliograafiline kataloog. The Works of Eduard Tubin. Thematic-Bibliographical Catalogue of Works

GMF Gehrman's Musikförlag AB

SMB Statens Musikbibliotek (Rootsi Riiklik Muusikaraamatukogu)

TMM Teatri- ja Muusikamuuseum

VR Vardo Rumesseni erakogu

Allikates on antud ülevaade lõpetatud originaalkäsikirjadest ja helilooja elu ajal ilmunud trükiväljaannetest. Kui käsikirjas on märgitud teose kirjutamise aeg ja koht, siis on need loetelus märgitud koos viitega käsikirja asukoha kohta. Trükitud teoste puhul on lisatud nende avaldamise aeg ja koht. Kui mõnes allikas on märgitud muukeelne pealkiri, siis on ka see ära toodud.

Esimesel kohal on märgitud kõige hilisem originaalkäsikiri või trükiväljaanne (**A**), mis on võetud käesoleva väljaande aluseks. Seejärel on nimetatud varasemad käsikirjad või trükiväljaanded (**B**, **C** jne.). Juhul kui on kasutatud mõnda kohta varasemast käsikirjast, siis on see eraldi kommenteeritud. Kui teose originaalkäsikirja pole säilinud, siis on kasutatud helilooja eluajal ilmunud trükiväljaandeid.

Kommentaaries on piirdutud allikate loetelu ja nende üldise kirjeldusega. Täiemahulised kommentaarid on avaldatud internetis, kus on ära toodud peamised erinevused lõpetatud käsikirjade vahel. Erinevusi mustanditega pole kommenteeritud. Internetis avaldatud kommentaarides on ära toodud ka rahvaviisi ainelistes palades kasutatud rahvaviisid ja nende allikad (www.tubinsociety.com).

[Sonaat nr. 1 E-duur]. Sonaat allegro ETW 31-1.

Loodud: 1928.

- A. Originaalkäsikiri, TMM (M319). I osa, 16 lk. Tiitel: Sonata-allegro. Daatumita.
 B. Käsikirjaline koopia, TMM (M319). I osa, 17 lk. Tiitel: Sonata – allegro. Daatumita.
 C. Cyrillus Kreegi käsikirjaline koopia, TMM (M11). I osa, 24 lk. Tiitel: Sonaadi Allegro. Daatumita.
 D. Originaalkäsikiri pliatsikirjas, TMM (M319). I osa, 18 lk. Tiitel: I. Daatumita.

Sonaadi üldpealkirja “Sonaat” ei ole käsikirjades märgitud ühegi osa juures, ja see on lisatud redigeerija poolt. Sonaadi esimese osa “Sonaat allegro” müüs helilooja 1936.a. isesesiva teosena EKHS-le. See käsikiri A on võetud käesoleva väljaande aluseks. Lisaks on säilinud Sonaat allegro käsikiri pliatsikirjas (D), kus on vaid üksikud väiksemad erinevused hilisema, tindiga kirjutatud käsikirjaga.

Kuna sonaadi kolm viimast osa on kirjutatud pliatsikirjas ja need on kohati küllaltki visandlikud, siis ei saa neid kahjuks käsitleda lõpetatud helitöödena, ja need on avaldatud köite lisas.

Takt

T. 7

Käsikirjas A on paremas käes kaks alumist nooti *cis₁-fis₁* kaarega ühendatud. Samuti on taktis 12 kaarega ühendatud *ais₁-dis₂*. Redigeerija soovib siin mängida:

The notation shows two staves in E major. The first staff has a treble clef and a 5-fingered scale starting on C5, marked with *appassionato* and *ff*. The second staff has a bass clef and a 5-fingered scale starting on C4, also marked with *ff*.

The notation shows a piano part with two staves. The right hand has a treble clef and a forte (*f*) dynamic marking. The left hand has a bass clef. An 8va marking is present above the right hand staff.

The notation shows a piano part with two staves. The right hand has a treble clef and a fortissimo (*fff*) dynamic marking. The left hand has a bass clef. An 8va marking is present above the right hand staff.

T.168

Käsikirjas A on märgitud *a tempo*. Varasemas käsikirjas D on *Tempo I*.

T. 232

Hilisemas käsikirjas A on vasakus käes teisel löögil kvintooli viimane noot *eis*. Arvatavasti on see viga ja peaks olema *dis*. Parandatud redigeerija poolt varasema käsikirja D alusel.

The notation shows a piano part with two staves. The right hand has a treble clef and a ritardando (*rit.*) dynamic marking. The left hand has a bass clef.

Tt. 276-281 Varasemas käsikirjas D on need taktid esialgu kirjutatud järgmiselt:

The notation shows a piano part with two staves. The right hand has a treble clef and a molto dynamic marking. The left hand has a bass clef.

Sonatiin *d*-moll ETW 39.

Loodud: 1941–1943.

A. Trükk: *Sonatine*. Körling, Stockholm, [1947].

B. Originaalkäsikiri pliiatsiga VR kogus. 29 lk. Tiitel: *Sonaat nr. 2*. Dateeritud: Tartu, 23. juunil 1943.

C. Originaalkäsikiri pliiatsiga, TMM (M319). 2 lk. (41 takti). Tiitel: *Sonatiin*. Dateeritud: 1941.

Algselt kandis teos pealkirja *Sonaat nr. 2* nagu on märgitud käsikirjas B. Sellise pealkirjaga kõlas teos esmakordselt Tubina autorikontserdil Tartus “Vanemuises” 14. detsembril 1943.a. Olav Rootsi esituses. Kuna Tubin hiljem Rootsis elades ei teadnud, kas tema 1. sonaat on Eestis säilinud või mitte, siis märkis ta teose esimeses trükiväljaandes 1947.a. pealkirjaks *Sonatiin*.

Käesoleva väljaande aluseks on võetud esimene trükiväljaanne A, mis on autori poolt trükiks ette valmistatud käsikirja B järgi.

1. Allegro moderato, ma un poco agitato

Takt

T.1 Käsikirjas B puudub metronoomitähistus. Esimeses trükiväljaandes A on see olemas.

T. 129-130

ja 135-136 Dünaamilised märgid on parandatud redigeerija poolt käsikirja B alusel.

T. 158 Käsikirjas B on märkus *rit.*; esimeses trükiväljaandes A see puudub.

2. Andante sostenuto, quasi largo

T. 1 Käsikirjas B metronoomitähistus puudub, see on võetud esimesest trükiväljaandest A.

3. Presto

T. 169 Esimeses trükiväljaandes A on märkus *Mezza movimento, quasi marciale, ma misterioso*. Käsikirjas B on *Un poco meno mosso, quasi marciale, ma misterioso*, kusjuures

metronoomitähistus käsikirjas puudub, see on võetud esimesest trükiväljaandest.

T. 226 Käsikirjas B puudub märkus *tranquillo*, mis on võetud trükitud väljaandest A.

Sonaat nr. 2 ETW 44.

Loodud: 1950.

- A. Originaalkäsikiri transparentpaberil, GMF. 22 lk. Tiitel: **Sonata. I, II Variations over Laplandian Tunes, III.** Dateeritud: Stockholm, veebruar – oktoober 1950.
 B. Originaalkäsikiri pliitsiga, visand, SMB. I vers. 44 lk. Tiitel: **Sonaat klaverile.** Daatum: 1950.
 C. Originaalkäsikiri pliitsiga, GMF. II vers. 26 lk. Tiitel: **Sonaat klaverile. I, II Lapi rahvaviisi variatsioonidega, III.** Dateeritud: Veebruar – oktoober, 1950.
 D. Originaalkäsikiri, SMB. I vers. 1 lk. (24 takti). Tiitel: **Sonaat klaverile.** Daatum: 1949.

Sonaadi kõige varasem ülestähendus (D) pärineb aastast 1949, ja see on muusikaliselt täiesti erinev hilisemast:

Sonaadi käsikirjadel puudub sonaadi number. Kuna autor ei teadnud sonaadi loomise ajal, kas tema 1. sonaat on säilinud või mitte, siis on käsikirjades pealkirjaks märgitud ainult "Sonaat". Käsikiri B kujutab endast sonaadi esialgset versiooni, mis on visandlik ja on dateeritud 1950.a.:

Käsikiri C on kirjutatud pliitsiga, milles esineb mitmeid parandusi ja mahatõmbamisi. Käsikiri A kujutab endast lõplikku versiooni ja on kirjutatud transparentpaberile, mis on võetud käesoleva väljaande aluseks.

Sonaat ilmus esmakordselt trükist käsikirja A koopiana pärast helilooja surma 1986.a. inglisekeelse pealkirjaga *Sonata No. 2*.

1. Rubato e agitato

Takt

- T. 1 Käsikirjas C on tempo märgitud *Agitato e rubato* koos metronoomitähistusega $\text{♩} = 56$. Samas on taktimõõduks märgitud 2 ilma järgneva grupeeringutähistusega, mis on märgitud hilisemas käsikirjas A. Käsikirjas C on tempo märgitud *Prestissimo e agitato* ja metronoomitähistus $\text{♩} = 176-184$.
 Käsikirjas C on märgitud *mf*.
 T. 14 Käsikirjas C on kaks viimast nooti veerandnoodid, kuna paremas käes kordub saatefiguur kolm korda.
 T. 17 Käsikirjas C on vasakus käes märgitud triool, kuna paremas käes kordub saatefiguur kolm korda.

- T. 22 Käsikirjas C on passaaži algus esialgu kirjutatud oktaavi võrra madalamalt, kuid seejärel maha tõmmatud.
- T. 30 Käsikirjas C on märgitud piü *p*.
- T. 49 Käsikirjas C on vasakus käes teisel löögil olevad kaks kaheksandiknooti märgitud oktaav kõrgemalt. Käsikirjas A oktaavi märk puudub, mis on lisatud redigeerija poolt.
- T. 55 Käsikirjas C on märgitud triool.
- T. 62 Käsikirjas C on vasakus käes teises grupis märgitud *si*-bemoll. Hilisemas käsikirjas A bemoll puudub. Arvestades analoogilist kohta takti viimasel löögil, lisatud redigeerija poolt.
- Tt. 63, 180 ja 183 Käsikirjas A puuduvad trioolitähistused (välja arvatud t. 183). Käsikirjas C on need olemas.
- T. 76 Käsikirjas C on märgitud *Tranquillo*.
- T. 76-77 Käsikirjas C on nende taktide vahel esialgu kirjutatud 11 takti, mis on hiljem maha tõmmatud.
- T. 82 Käsikirjas C on märgitud *Trillo*.
- T. 107 Käsikirjas C on paremas käes märgitud sulgudes *mf*.
- T. 112 Käsikirjas C on vasakus käes trioolide asemel esialgu kirjutatud neli nooti *h-d-es-fis*, millest *d* on hiljem maha tõmmatud.
- T. 115 Käsikirjas C on esimesel löögil esialgu korratud eelmises taktis olevat viimast nootide gruppi, mis hiljem on kustutatud.
- T. 116 Käsikirjas C on märgitud *trillo*.
- T. 141 Käsikirjas C on vasakus käes viimane akord kaheksandik.
- Tt. 143-144 Käsikirjas C on nende taktide vahel esialgu kirjutatud kaks takti, mis on hiljem maha tõmmatud.
- T. 147-148 Käsikirjas C on nende taktide vahel esialgu veel üks takt, mis on hiljem maha tõmmatud.
- T. 168 Käsikirjas C on osa sellest taktist hiljem maha tõmmatud.
- Tt. 187-188 Käsikirjas C on nende taktide vahel esialgu veel üks takt, mis on hiljem maha tõmmatud.
- Tt. 196-197 Käsikirjas C on nendes taktides esialgu bassides märgitud samasugune okaavide käik *H-Ges-F* nagu kahes eelmises taktis, mis hiljem on maha tõmmatud.
- T. 197 Käsikirjas C on märgitud *sostenuto* ja *ppp*.

2. Andante. Variatsioonid lapi rahvaviisidele

Käsikirjas C on selle osa pealkirjaks märgitud *Lapi rahvaviisivariatsioonidega*. Käsikirjas A on märgitud inglisekeelne pealkiri *Variations over Laplandian Tunes*. Tegelikult on siin helilooja kasutanud kahte lapi rahvaviisi Karl Tiréni lapi rahvaviiside kogumikust *Die Lappische Volksmusik*. Esimene neist on neidude meelituslaul (*Katnihat-vuoleh*):

K. Tirén, *Die lappische Volksmusik*. Acta Lapponica III. Stockholm, 1942, lk. 57.

Teise viisina on Tubin kasutanud ühte lapi joigu. See on armastuslaul (*Rakesluoteh*):

$\text{♩} = 96$

Kän-ne - l så tal mi - a fau-ros Jan - ko?
Ak-tan su Ka - ri - ti - va - ri ja vei - to-ki!

K. Tirén, *Die lappische Volksmusik*. Acta Lapponica III. Stockholm, 1942, lk. 71.

- T. 1 Käsikirjas C puudub tempotähistus, on vaid metronoomitähistus $\text{♩} = 63$ ja selles on pealkirjaks märgitud "Lapi rahvaviisivariatsioonidega".
- T. 8 Käsikirjas C on märgitud tempo $\text{♩} = \text{♩}$. Hilisemas käsikirjas A on $\text{♩} = \text{♩}$, mis on arvatavasti viga. Parandatud redigeerija poolt varasema käsikirja alusel.
- T. 13 Käsikirjas C on siin märgitud *poco rit*.
- T. 20 Käsikirjas C on *pp*.
- T. 31 Käsikirjas A puudub vasakus käes kolmandal löögil diees *e* ees. Arvatavasti on see viga. Käsikirjas C on see olemas.
- T. 33 Käsikirjas A puudub paremas käes teisel löögil bemoll *b* ees. Käsikirjas C on see olemas. Lisatud redigeerija poolt.
- T. 44 Käsikirjas C on *pp*. Lisatud redigeerija poolt.
- T. 53 Käsikirjas C on *stringendo e cresc*. Kadentsi viienda ja kuuenda grupi vahel on esialgu kirjutatud veel üks grupp, mis on maha tõmmatud.
- T. 66 Käsikirjas C on märgitud *mf*, millele eelneb *cresc*. ja järgneb *dim*. tähistus. Käsikirjas A need märkused puuduvad ja on lisatud redigeerija poolt.

T. 67 Käsikirjas C on märgitud *pp*.
Käsikirjas A see puudub.

3. Allegro

Tt. 13-14 Käsikirjas C on nende taktide vahel veel üks takt, mis kordab eelnevat rütmifiguuri.

T. 29 Käsikirjas C on metronoomitähistus $\text{♩} = 176$.

T. 37 Käsikirjas C on esialgu neli lööki, kusjuures viimane löök kordab eelmist.

T. 66 Käsikirjas C on siin *pp*.

T. 70 Käsikirjas C on metronoomitähistus $\text{♩} = 152$.

T. 79 Käsikirjas A puudub vasakus käes teisel ja kolmandal löögil pide *cis-cis* vahel. Käsikirjas C on see olemas. Lisatud redigeerija poolt.

T. 89 Käsikirjas C on vasakus käes viimane löök kirjutatud okaav kõrgemalt *C-Fis-C*.

Tt. 105-109 Käsikirjas C on neid takte korduvalt parandatud ja muudetud.

T. 125 Käsikirjas C on seda takti parandatud ja muudetud.

T. 129 Käsikirjas C on selles takti alul üks löök rohkem, milles on korratud eelmise takti rütmifiguuri.

T. 132 Käsikirjas A puudub takti alul paremas käes diees c_2 ees. Käsikirjas C on see olemas. Lisatud redigeerija poolt.

LISA

[Sonaat nr. 1]

Loodud: 1928.

2. Skertso ETW 31-2.

A. Originaalkäsikiri pliatsiga, TMM (M159).

II osa. 8 lk. Tiitel: Scherzo.

- T. 46 Käsikirjas on paremas käes esimene kaheksandik *fis*. Arvatavasti peab olema *fis-b* nagu on parandatud redigeerija poolt järgnevate taktide alusel.
- T. 48 Käsikirjas on paremas käes teisel kaheksandikul akord *b-e¹* ilmselt ülearune, kuna analoogilises taktis 59 on teisel löögil kaheksandik paus.
- T. 57 Käsikirjas on paremas käes esimesel kaheksandikul *cis²*. Arvatavasti peab olema *cis²-f³*, nagu on lisatud redigeerija poolt kahe eelmise takti alusel.
- T. 58 Käsikirjas on paremas käes esimesel kaheksandikul okaav *fis₁-fis₂*. Arvatavasti peab olema *fis₁-a-fis₂*, nagu on parandatud redigeerija poolt järgnevate taktide alusel.
- T. 201 Käsikirjas on takti viimane akord paremas käes kirjutatud *cis₁-fis₁-a₁-cis₂*, mis on arvatavasti viga. Tuginedes analoogilistele taktidele 202-203 parandatud redigeerija poolt.
- Tt. 204-206 Käsikirjas on need taktid visandlikud ning hiljem parandatud ja maha tõmmatud:

Need taktid on parandatud ja täiendatud redigeerija poolt

- T. 273 Käsikirjas on paremas käes esimene kaheksandik *fis*. Arvatavasti peab olema *fis-b* nagu parandatud redigeerija poolt kahe eelmise takti alusel.
- T. 274 Vt. kommentaare takt 48.
- T. 284 Vt. kommentaare takt 57.
- T. 285 Vt. kommentaare takt 58.
- T. 368 Redigeerija soovib siin mängida jägmiselt:

3. Andante mesto, con passione

A. Originaalkäsikiri pliatsiga, TMM (M159).

III osa. 9 lk. Daatumita.

- T. 38 Käsikirjas on takti esimesel löögil diees *e1* ees. Kuigi teisel löögil puudub *e* ees nii paremas kui vasakus käes bekaar, on see arvatavasti viga ja on lisatud redigeerija poolt.
- T. 45 Käsikirjas on siin märgitud võttes neli bemolli, kuid alates järgmisest taktist on märgitud ekslikult viis bemolli. Parandatud redigeerija poolt.
- T. 50 Käsikirjas on paremas käes neljanda kaheksandiku viimane noot märgitud kui *E* duubel diees, mis on arvatavasti viga. Diees *E* ees on lisatud redigeerija poolt.

Tt. 77-79 Käsikirjas on esialgu nende taktide asemel kirjutatud:

Seejärel käsikiri katkeb, ja jätkub järgmisel leheküljel alates taktist 77. Kuna eelpoolnimetatud taktid jäävad käsikirjas lõpetamata, siis on need taktid jäetud redigeerija poolt vahele.

4. Finale. Allegro fuocoso

A. Originaalkäsikiri pliiatsiga, TMM (M319).
IV osa, 22 lk. Finale. Daatumita.

T. 35 Käsikirjas on takti alul paremas käes esimeses akordis *g1* ees bekaar. Arvatavasti on see viga. Parandatud redigeerija poolt.

T. 244 Käsikirjas puudub vasakus käes diees *D* ees, mis on arvatavasti viga. Parandatud redigeerija poolt.

Tt. 247-248 Käsikirjas on nende taktide vahel esialgu kirjutatud veel kaks takti, mis on hiljem autori poolt maha tõmmatud:

Seejärel on nende asemel kirjutatud veel kolm takti, mis on hiljem autori poolt maha tõmmatud:

T. 248-249 Käsikirjas vasaks käes rõhumärgid puuduvad. Lisatud redigeerija poolt analoogiliste taktide 120-121 alusel.

T. 268 Käsikirjas on paremas käes teise kaheksandiku *f* ees diees. Arvatavasti on see viga ja peaks olema duubeldiees.

T. 346 Käsikirjas on esimene akord paremas käes kirjutatud *d1-g1-h1-e2*. Arvatavasti on see viga ja peab olema *d1-fis1-h1-d2*, nagu on parandatud redigeerija poolt.